

عناصر کلیدی در مستندسازی عملکرد بازارهای سنتی ایران

(در اقلیم‌های محلی رشت، بوشهر، سنج و کرمان)

محمدصادق طاهرطلوع دل^۱، نیلوفر زجاجی^{۲*} و زهرا جمالی گندمانی^۳

۱- دانشیار عضو گروه معماری، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، msttu@srttu.edu

۲- دانشجوی دکتری مهندسی معماری دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، (*: نویسنده مسئول) n.zojaji@sru.ac.ir

۳- دانشجوی مقطع کارشناسی مهندسی معماری دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، zahra.jamali@sru.ac.ir

چکیده

بازار یکی از عینی‌ترین نمودهای معماری و شهرسازی ایرانی-اسلامی است که به عنوان ستون فقرات و قلب تپنده شهر، ایفای نقش می‌کند. این کالبد سایر عناصر مهم شهری مانند مسجد، تکیه و حمام را در بافت خود قرار می‌دهد. کاخ، کوشک و میدان‌های حکومتی نیز به ترتیبی خاص با پیکر اصلی بازار پیوند می‌خورند. به این ترتیب بازارها در ارتباط یا در پیوند با سایر عناصر شهری، شبکه‌ای به هم پیوسته‌ای را در ساختار کالبدی شهرها به وجود می‌آورند. نویسندگان مختلفی درباره اقتصاد، اجتماع، مذهب و فرهنگ رایج در بازارها سخن گفته‌اند. اما از نظر ساختار کالبدی و فضایی بازارها در اقلیم‌های چهارگانه ایران سخن کمتر به میان آورده شده است. از این رو هدف این پژوهش، بررسی و تحلیل عملکرد یا نقش عناصر کلیدی به کمک مستندسازی تاثیر بازارهای سنتی در هر یک از این اقلیم‌های چهارگانه موجود در ایران می‌باشد. روش پژوهش مبتنی بر استفاده از منابع کتابخانه‌ای و با ابزار مطالعات میدانی و به کمک تحلیل عملکرد عناصر کالبدی بازارهای مورد نظر در شهرهای رشت، بوشهر، سنج و کرمان بوده است. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داده است که در عناصر کالبدی بازارهای ایران، می‌توان هویت‌بخشی را به عنوان اثرگذاری در کیفیت فضایی در نظر گرفت. لذا در نظر گرفتن نقش و جایگاه بازارهای سنتی به عنوان عوامل موثر در شکل‌گیری معماری و شهرسازی منطبق با اقلیم الزامی است. نتایج بدست آمده حاکی از مواردی تشابه و نیز مواردی تفاوت بین عناصر اصلی در اقلیم‌های مرطوب و متناظر در اقلیم‌های خشک می‌باشد.

اطلاعات مقاله

زمینه تخصصی مقاله:

نگهداری، پایش و باز زنده سازی میراث طبیعی و فرهنگی

دریافت: ۱۳۹۷/۰۰/۰۰

پذیرش:

واژگان کلیدی:

بازارهای سنتی،

مستند سازی،

سیر معنایی،

عناصر کالبدی،

بافت الحاقی

پایگاه نمایه کننده:

۱- مقدمه

حاصل قرن‌ها تجربه پیشینیان و بزرگان هنر این سرزمین، یادگارهایی است که امروزه از آن به عنوان «معماری اسلامی ایران» یاد می‌شود. بحران هویت و بی‌نظمی فزاینده در سیمای شهرها و بناهای معاصر، ارزش نهفته در تجارب گذشتگان را هر روز بیش از پیش نمایان می‌سازد [۱]. بازارهای سنتی به عنوان یکی از مهم‌ترین و زیباترین نمودهای معماری ایرانی-اسلامی می‌باشد و برخلاف اغلب فضاهای معماری ایرانی-اسلامی چون خانه‌ها، کاروانسراها، مدارس، حمام‌ها به حیات خود ادامه می‌دهند و علی‌رغم گذر زمان و تغییرات فراوان در فرهنگ و زندگی مردم همچنان جایگاه کلیدی خود را در شهرها حفظ نموده‌اند به طوری که حتی کلمه ایرانی بازار به سرزمین‌های مجاور که با ایران داد و ستد داشته‌اند، چون کشورهای عربی، عثمانی و حتی اروپایی نیز راه یافته است. بازار در شهرهای اسلامی شریان اتصال دهنده دروازه‌های شهر به مرکز آن بوده و در